

Fjällugglan på Tunbytorp

— första "långstannaren" på 12 år.

Bernt Larsson & Daniel Green

Senast en fjälluggla (Nyctea scandeaca) besökte Svealand och uppträdde en längre tid på samma plats till allmän kännedom var 1987. Då var en ung hona regelbunden utanför Uppsala. I Västmanland var det 12 år sedan en fjälluggla sågs mer än en dag i sträck på samma plats! Ska man hitta verkliga långstannare får man dock gå tillbaks 31 år. Till 1964! Inte så konstigt då att fågelintreserade kom från när och fjärran till Tunbytorp, Västerås — där en kritvit fjällugglehanne uppehöll sig från 27:e mars – 6:e april.

Jag och min lilla dotter Gabriella var på väg norrut i hopp om att få se den stationära kungsörnen som setts i trakterna av Ransta, då jag helt plötsligt får syn på en "snöklump" ute på åkern väster om väg 67 mot Sala. Vi är i höjd med den södra infarten mot Hökåsen och snöklumpen är 150-200 m ut på åkern. (Som i övrigt är helt snöfri) Jag svänger in på vägrepen och vevar ner sidorutan. I handkikaren avtecknar sig en helt vit "snögubbe". I form och storlek mycket lik en fjälluggla. I samma ögonblick ser jag hur snögubben rör på sig! Den vrider på huvudet och jag stirrar rakt in i ett par blinkande ögon. Jag kan bara konstatera; det ÄR en fjälluggla! Vilken fantastisk känsla när kroppen uppfattar samma härliga "feeling" som hjärnan redan reagerat på! Klockan är 8.10.

Hur ska jag göra nu? Ska jag titta på ugglan i tuben (som ligger i bagageluckan) eller ska jag åka hem och försöka nå andra lokala skådare? Jag bestämmer mig för att titta på den i tuben. På med varningsblinkern och snabbt ut ur bilen. Den är verkligen grann! En helt vit ugglan!

Efter någon minuts skådande bestämmer

jag mig för att ringa runt till några fler skådare. Framåt middagstid har väl uppåt 50 personer sett ugglan. Bland dem ett team från TV4 Bergslagen. På kvällen är ännu fler tillresta från när och fjärran på plats. Ugglan flyger upp på en kraftledningsstolpe och blir kvar där till mörkrets inbrott.

"I samma ögonblick ser jag hur snögubben rör på sig! Den vrider på huvudet och jag stirrar rakt in i ett par blinkande ögon."

Dagen efter ses den dock inte. Det dröjer 4 dagar innan den återupptäcks på söndagen den 31 mars.

Därefter ses den fram till och med långfredagen. Alternerande mellan fälten väster och öster om salavägen. På påskafton ses den vid Hällby Gård, Hedensberg. Några km

norröver.

Tack för den uppvisningen – du granne adulte hanne af fjälluggla!

Bernt Larsson 021-18 66 43

Söndagen den 31 mars...

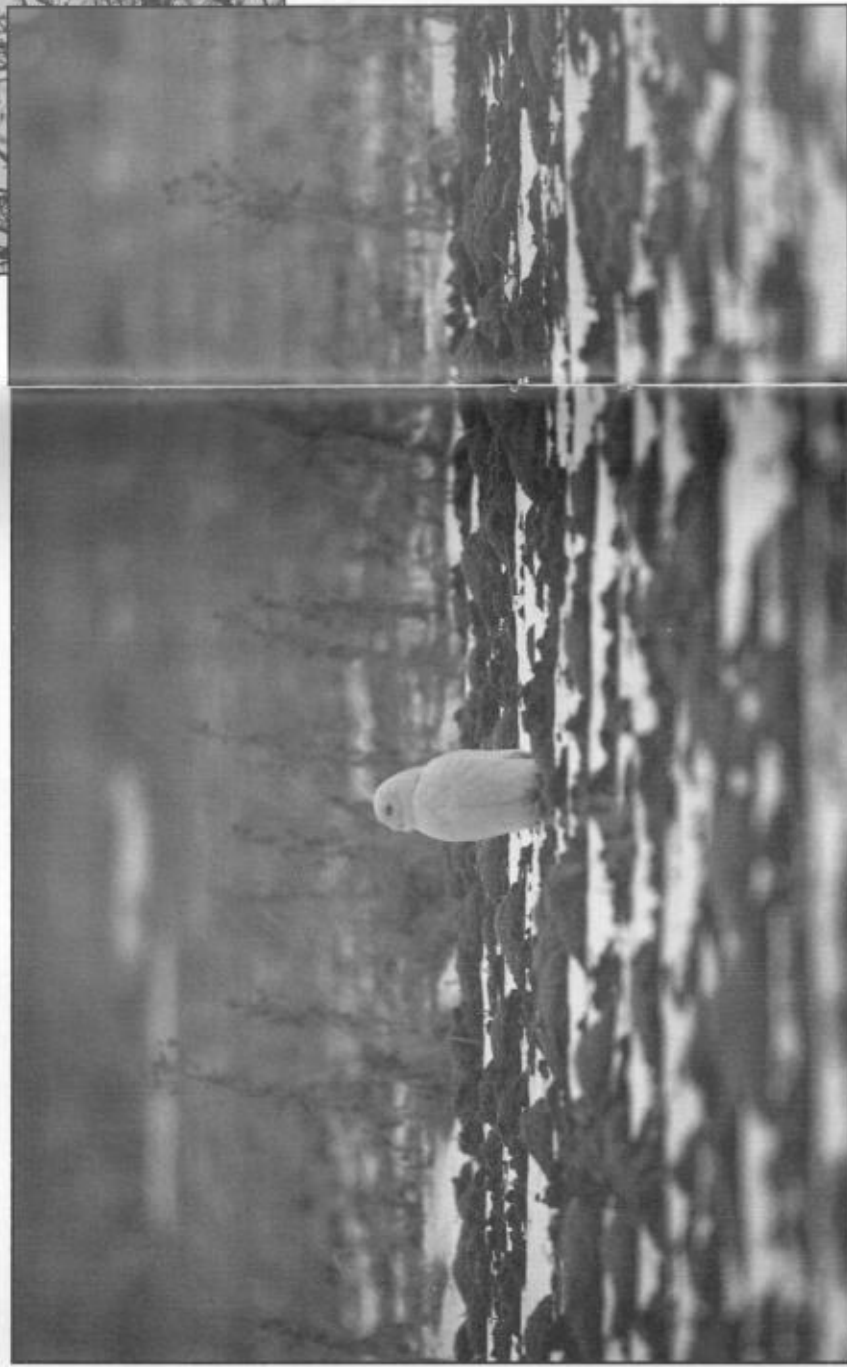
...återupptäcks fjällugglan. Vi ringer dem som inte hann se den sist och kastar oss iväg i bilen. När vi kommer körande på Omformargatan möter oss fjällugglan flygande. Den kommer utifrån åkrarna norrut och glider in över bilfirmornas

hustak rakt mot bilen. Strax slår den till på en lyktstolpe! Därifrån har den utsikt över den sorårika, lilla äng som tornfalk och ormmvråk så ofta setts jaga över. Vi riggar tubbkikaren. Strax är ugglan på vingarna igen. Flyger tvärs över ången till en annan lyktstolpe. Vilken uppvisning! I flykten är denna fågel ännu mer osannolik än sittande. Med sina gula ögon nytert spanande över ången sitter den så i lätt snöfall och invånar skymningen. Förefaller helt ointresserad av observatörerna. Helt oskyggt.

Det här var mig veterligen enda dagen ugglan observerades "inne" på industritornrådet och inte ute på gårderna.

PS. Några veckor tidigare hade ornitologer i Västerås nåtts av uppgifter om att en fjälluggla skulle ha setts på isen ute på Västeråsfjärden. Privatpersoner och fiskare hade lämnat vittnesmål om en stor, helt vit fågel, som blivit attackerad av kråkor då den satt på isen. Fågeln blev dock aldrig lokaliserad av eftersökande ornitologer. Personal från Grytatippen uppgav senare att ugglan varit "länge" på tippen innan den (åter)upptäcktes den 27/3.

Möjligen kan den goda förekomsten av råttor ha fått den att stanna på tippen de där veckorna den "inte sågs". Tippen ligger alltså bara 1 km från upptäcktsplatsen.

Fram till 6 april kunde fjällugglan beskådas på slätten norr om Tunbytorp i Västerås.

Foto: Peter Bergman

Fjällugglan i Västmanländsk backspegel

Det finns 26 dokumenterade fynd av fjälluggla i Västmanland. Det äldsta daterade är från 1853, men beskrivs 1868 så här... "ströfvar nästan hvarje vinter ned till trakten." (Sm, s.15)

Vidare konstateras på ett ställe att "De flesta inom länet dödade exemplaret hafva varit honor" (Sm, s.15). Arets fynd är annars typiskt i minst tre avseenden: Isvidder (1) och soptippar (2) är återkommande platser för åskålliga tidigare fynd av västmanländska fjällugglor (tillsammans med öppet jordbrukslandskap förstås). Isbesökare rapporteras ha "ätit skräpfisk".

Stora fält, isvidder och sopptippar är platser som fjällugglan föredrar när den strycker runt — men kraftledningslandskapet verkar inte heller avskräcka. Foto: Kalle Folkesson

Långstannare (3) saknas inte heller. Uppträddandet av arten är som väntat och känt mycket oregelbundet. Efter att ha saknats helt i många år kan den dyka upp ibland nästan invasionsart. Vintern 1858-59 sägs den ha varit "synnerligen talrik". (Sm, s 15)

Eit annat färgstarkt vittnesmål är daterat 1875: "Enligt brukspatron C. G. Löwenhjelms ha några Fjällugglor denna vinter (1875) förekommit i trakten af Nora; till den 1 mars hade två exemplar blifvit skjutna der i nejden. Alla ortens jägare lade an på att få lifvet af dessa ugglor; emedan man kommit under fund dermed att de plockade bort rapphönsen.... En af den ärade Ins:s sagesmän hade en gång under vintern sett två rapphöns flygande taga sin tillflykt till en lada, följda af en hvit uggla (fjälluggla), som derefter satte sig på ladans tak". (SINT 13:100)

Vintern 1960-61 uppehöll sig 1 ex "en längre tid" i "Köpings stad". Om möjligen

Ävenså står det uppenbart att fjällugglan igenom alla tider, i mycket hög grad varit en fågel som mestadels setts av allmog, snarare än av fågelskådaren själv. Givetvis p.g.a. sin omisskännlighet samt sin vana att frekventera klart "underskådade" marker under dito årstider. Bönder och fiskare ligger bäst till som fjälluggleobservatörer. Om jägare eller sopptipppersonal kommer 3:a kan man tvista om.

Några platser som begåvats med flera fjällugglefynd kan slutligen nämnas: Gårdarna Ekeby, Berg och Møljes-ta vid Munktorp - alla i Hallstahammars k:n — bildar en osannolik "gyllene triangel" för fjälluggleobsar i Västmanland.

Hjälmarens isar runt Nyckelgrundet har gifterna stämmer!

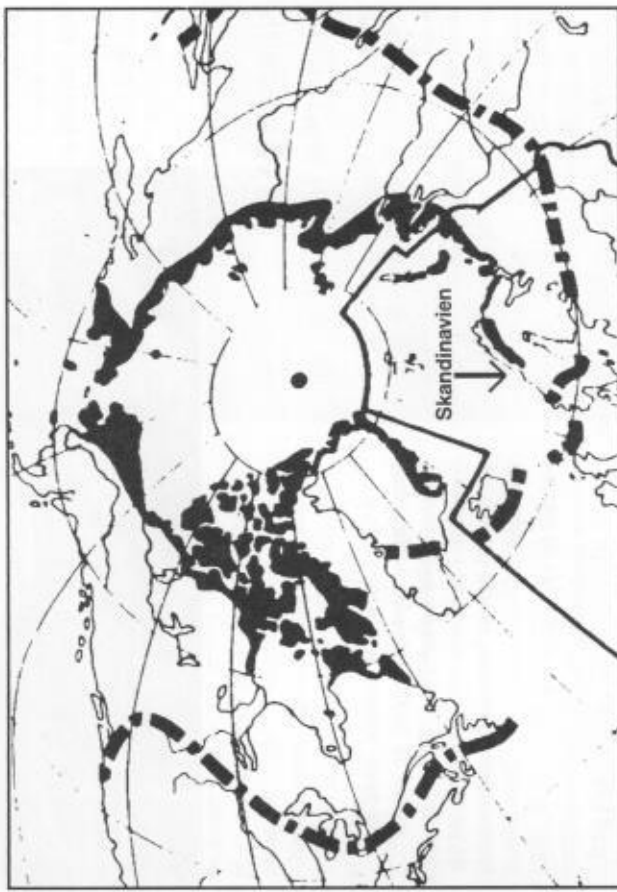
DGN

Fjällugglan var en gammal hanne. Foto: Peter Bergman

två fynd. Sjöarna i Ramnäs (Gläpen och Gnien) tillsammans två och Kumlabby (4 km SV Sala) hade 1 ex vardera två år i rad, vintarna 1961/62 och 62/63.

(Allt detta förutsatt, förstås, att arkivuppgifterna stämmer!)

Fjällugglans utbredning är cirkumpolar. Under vissa vintrar drar den sig söderut till den streckade linjen. (Källa Birds of Western Palearctic).